Лист до редакції

ЗНОВУ ПРО ВАЖЛИВІСТЬ КОЖНОЇ ЛІТЕРИ У СПАДЩИНІ ШЕВЧЕНКА

У цікавій і ґрунтовній статті В. І. Яременка, опублікованій у журналі “Слово і Час” [7], привертає увагу цитата із Шевченкового “Назара Стодолі” та її витлумачення. Дослідник наводить слова підпилого Гната Карого, адресовані Назарові: “Чи не забув ще ти, як розумно розсуждa латинський віршник… як пак його… ну, той, за якого мене в Братстві випарили різками, як отець ректор піймав у мене за халявою його мудрі вірші. Він каже: “Дурниця все, опріч горілки, а іноді і жінка під руку”. Оце так!” [6, 38]. Однак В. Яременко беззастережно пише “вершник” замість “віршник” і доповнює коментар академічного видання про те, що це може бути натяк на якусь із поезій Овідія або Горація [6, 461], такими міркуваннями: “Вважаю, що можна вказати точніше. “Латинський вершник” [але ж у тексті “віршник”! – О. Б.] – це, безумовно, добре засвоєний Шевченком Публій Овідій Назон <…>, бо його батько із Сальмона [або Сульмона. – О. Б.], недалеко від Риму [треба “Рима”, адже мова про місто, а не державу. – О. Б.], належав до привілейованого вершницького стану (другого після сенаторів) у Римській імперії (звідси – “латинський вершник”)” [7, 7]. Не заперечуючи проти того, що йдеться справді про Овідія, усе ж мусимо визнати надто сміливою та безпідставною правку Шевченкового тексту, адже її треба спершу добре аргументувати. У п’єсі, як відомо, запроваджено кілька кон’єктур, позаяк джерелом тексту слугує не надто надійний у текстологічному розумінні першодрук у журналі “Основа” [2] українського перекладу твору з російського оригіналу; автографи драми втрачено або не знайдено. Проте серед дослідників немає одностайності щодо мови оригіналу та перекладу, а також авторства перекладу українською (якщо первісний текст був російською) – належність його Шевченкові не доведено. У кожному разі слід обережно і зважено пропонувати нові кон’єктури. У першодруку маємо все-таки “віршник” [2, 21], тобто поет. У словнику Б. Грінченка це слово пояснювалося як “стихотворец” [3, 240] саме з покликом на Шевченкового “Назара Стодолю” за “Кобзарем” 1867 р. видання Д. Кожанчикова. Одинадцятитомний корпус української мови вже маркує “віршник” як застарілу лексему, а єдиний приклад уживання наведено з того самого твору Шевченка [4, 682]. Виникає враження, що Шевченко був чи не єдиним, хто вдався до цього слова на позначення поета. Однак інші приклади містить новий 20-томний словник: “У сяйві ранку йшов ще юний грецький віршник (М. Драй-Хмара)”; “Є такі, але й інакших знаю віршників багато, Що не годні слів добрати із разючого булата (М. Бажан, пер. з тв. Ш. Руставелі)” [5, 118]. Щоб не виникало сумнівів у тлумаченні слововживання М. Драй-Хмари, процитуємо вірш “Кримські цикади” ширше:

у сяйві ранку йшов ще юний грецький віршник.
На море дивлячись, він скандував напам’ять
свого Гомера [1, 45].

Утім і М. Драй-Хмара, і М. Бажан могли запозичити лексему саме із творчості Шевченка.

Якщо “латинський вершник” – перифрастичний вислів, як, очевидно, сприймає його В. Яременко, то чому ж тоді Гнат Карий силкується пригадати ім’я поета, адже з наведеного виразу воно мало би бути зрозумілим співрозмовникові. Та й не називали Овідія латинським вершником. Одне слово, як видається, проблему варто обговорити в ширшому колі, залучивши відомих знавців античних реалій і мотивів у творчості Шевченка; проте в жодному разі не можна цитувати академічне видання так, ніби там уже написано “вершник” замість “віршник”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Драй-Хмара М.* Твори / Упорядкування і примітки С. А. Гальченка. – К.: Наукова думка, 2015. – 711 с.
2. *Назар Стодоля.* Малороссийская дия Тараса Шевченка // Основа. – 1862. – Жовтень (сентябрь) [№ 9]. – С. 3-39 (третьої пагінації).
3. *Словарь* української мови / Упор. з дод. власного матеріалу Б. Грінченко: В 4 т. – К.: Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – Т. 1. – 494 с.
4. *Словник* української мови: В 11 т. / За ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970. – Т. 1. – 1040 с.
5. *Словник* української мови: У 20 т. / Наук. кер. проекту В. А. Широков; голов. наук. ред. В. М. Русанівський; Нац. акад. наук України, Укр. мовно-інформаційний фонд. – К., 2010. – Т. 3: Відставання – ґуральня / Уклад.: І. В. Шевченко та ін. – 2012. – 1119 с.
6. *Шевченко Т. Г.* Повне зібр. тв.: У 12 т. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 3: Драматичні твори. Повісті. – 591 с.
7. *Яременко В.* Тарас Шевченко і Києво-Могилянська академія (До 400-ліття заснування “Могилянки” // Слово і Час. – 2015. – № 11. – С. 3-12.

Олександр Боронь
м. Київ

Отримано 4 березня 2016 р.